

Підходи до розроблення галузевих рамок кваліфікацій в Європейському просторі вищої освіти

Жанна В. Таланова, д.пед.н., доцент

2013

Стратегічні напрями державної політики у сфері освіти

У Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року, затвердженої Указом Президента України від 25 червня 2013 р. № 344/2013, зазначається необхідність системного реформування структури вищої освіти шляхом упровадження таких рівнів: освітньо-кваліфікаційні – молодший спеціаліст, бакалавр, магістр; освітньо-науковий – доктор філософії; науковий – доктор наук.

Серед *стратегічних напрямів* державної політики у сфері освіти зазначено, зокрема модернізація структури, змісту та організації освіти на засадах *компетентнісного підходу*.

Серед основних *завдань*, визначених Національною стратегією у вищій освіті, визначено розроблення *стандартів* вищої освіти, зорієнтованих на *компетентнісний підхід*, узгоджених із новою структурою освітньо-кваліфікаційних (освітньо-наукового) рівнів вищої освіти та з *Національною рамкою кваліфікацій*

Інтеграція вищої освіти України в Європейський простір вищої освіти

Основні складові / інструменти *Європейського простору вищої освіти* (ЕНЕА) / Болонського процесу:

- Європейська кредитна трансферно-накопичувальна система (ЄКТС / ECTS)
- Національна рамка кваліфікацій (НРК / NQF) (відповідна європейським метарамкам – EQF LLL & QF ENEA)
- Додаток до Диплому європейського зразка (Diploma Supplement, DS)
- Система забезпечення якості (Quality Assurance, QA): внутрішня та зовнішня

Основа навчання та викладання в ЕНЕА – компетентнісний підхід

Принципи навчання в трицикловій системі:

- **BA** - навчання, засноване на дослідженні
- **MA** – навчання, зосереджене на дослідженні
- **PhD** – навчання через дослідження

Європейська кредитна трансферно-накопичувальна система (ЄКТС / ECTS)

Створена в рамках проекту, фінансованого Європейською Комісією (1988-1995 рр.), для підвищення мобільності студентів і взаємного визнання результатів навчання:

www.europa.int.eu/comm/education/socrates/ects

- Європейська кредитно-трансферна система
  1. Трансфер змісту освіти.
  2. Трансфер обсягу навчальної діяльності.
  3. Трансфер результатів оцінювання.
- Європейська кредитно-накопичувальна система
  1. Накопичування результатів навчання.
  2. Накопичування кредитів.

Європейська кредитна трансферно-накопичувальна система (ЄКТС / ECTS)

Основні завдання:

- підтримка мобільності через трансфер/перезарахування кредитів в системі вищої освіти та між різними секторами (університетський – не університетський) на національному та міжнародному рівнях
- підтримка процесів трансферу/перезарахування кредитів між різними навчальними середовищами (дистанційне навчання, самоосвіта, робоча практика тощо), формальним, неформальним, інформальним навчанням
- удосконалення прозорості кваліфікацій та рівнів навчання (**Національна рамка кваліфікацій, Додаток до Диплому**)
- сприяння доступу на ринок праці

Національна рамка кваліфікацій

затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 23.10.2011 р. № 1341

НРК – системний і структурований за компетентностями опис кваліфікаційних рівнів, що забезпечує зв'язок між освітніми та професійними кваліфікаціями.

Компетентність – це динамічна комбінація знань, розуміння, умінь, цінностей, інших особистих якостей, що демонструється здатністю особи до виконання певного виду діяльності (проект ЄС **TUNING**)

Кваліфікаційні рівні (6-9) у НРК України:

6-й рівень (відповідає рівень бакалаврської освіти)

7-й рівень (відповідає рівень магістерської освіти)

8-й рівень (відповідає рівень докторської освіти (**PhD**))

9-й рівень (відповідає рівень постдокторської освіти)

Національна рамка кваліфікацій (порівняння переліку компетентностей)

EQF for LLL	QF for EHEA	НРК
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Знання ▪ Уміння (когнітивні, та практичні) ▪ Автономність і відповідальність	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Знання та розуміння ▪ Застосування знань та розумінь ▪ Формування суджень ▪ Комунікація ▪ Здатність до навчання	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Знання ▪ Уміння (когнітивні та практичні) ▪ Комунікація ▪ Автономність і відповідальність + ▪ Інтегральна компетентність

Національна рамка кваліфікацій (порівняння рівнів)

EQF for LLL	QF for EHEA	НРК (прогноз)
		Рівень 0
Level 1		Рівень 1
Level 2		Рівень 2
Level 3		Рівень 3
Level 4		Рівень 4
Level 5	Short cycle	Рівень 5 Молодший спеціаліст
Level 6	First cycle	Рівень 6 Бакалавр
Level 7	Second cycle	Рівень 7 Магістр
Level 8	Third cycle	Рівень 8 Кандидат наук
		Рівень 9 Доктор наук

Дескриптори кваліфікацій вищої освіти: порівняння

Положення про освітньо-кваліфікаційні рівні:

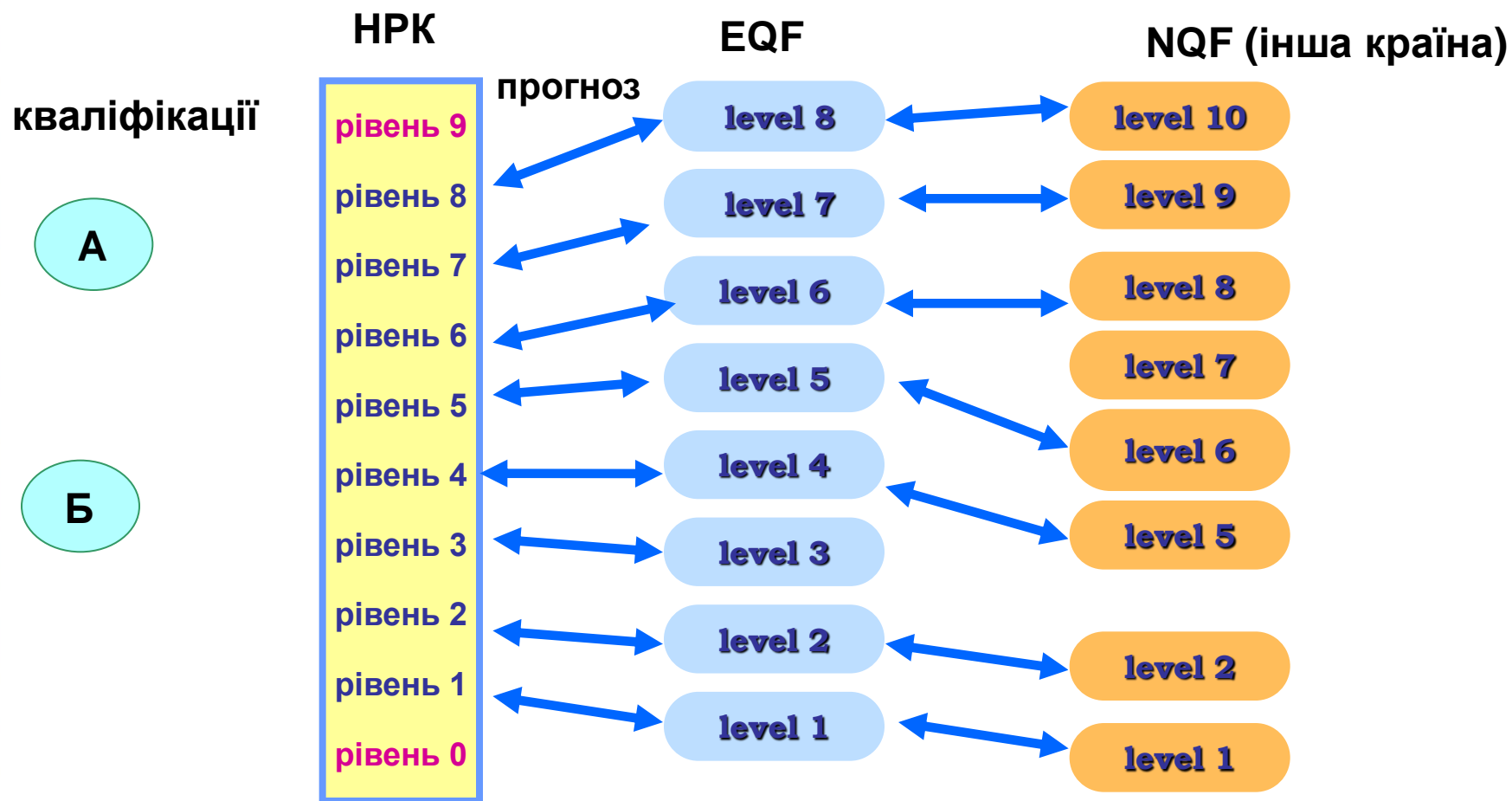
БАКАЛАВР – поглиблена загальнокультурна підготовка, фундаментальні та професійно-орієнтовані уміння та знання щодо узагальненого об'єкта праці, здатність вирішувати типові професійні завдання...

Національна рамка кваліфікацій:

Рівень 6 - здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у певній галузі професійної діяльності або у процесі навчання, що передбачає застосування певних теорій та методів відповідної науки і характеризується комплексністю та невизначеністю умов;

- управління комплексними діями або проектами, відповідальність за прийняття рішень у непередбачуваних умовах

Співставлення кваліфікацій (міжнародний аспект)

Упровадження компетентнісного підходу

- Перехід від процесного до результатного підходу в організації навчання
- Визначення запланованих (очікуваних) результатів навчання (компетентностей):
  - нормативних (для галузі освіти);
  - на рівні програми навчання;
  - на рівні навчальних компонентів (курсів, модулів, проектів тощо)
- Упровадження технологій навчання та викладання, орієнтованих на заплановані результати
- Упровадження стандартів оцінювання, орієнтованих на *вимірювання* результатів навчання

Упровадження компетентнісного підходу

- Проект ЄС TUNING “Налаштування освітніх структур в Європі” (Tuning Educational Structures in Europe, <http://tuning.unideusto.org/tuningeu>) започаткований в 2000 р. з метою поєднання цілей Лісабонської стратегії та Болонського процесу
- Завдання проекту – запропонувати узгоджений підхід до впровадження Болонського процесу на рівні вищих навчальних закладів і предметних областей (галузей) задля кращої підготовки студентів для їх майбутньої ролі в суспільстві в контексті розвитку як здатності до працевлаштування, так і громадянських якостей
- Проект TUNING служить основою для розробки контрольних опорних точок на рівні предметної області (галузі), що повинно забезпечити порівнюваність, сумісність і прозорість навчальних програм (дипломів). Опорні точки формулюються в термінах кінцевих *результатів навчання* та *компетентностей*.
- Проект TUNING запропонував методологію розроблення, перегляду, розвитку, впровадження та оцінювання навчальних програм для кожного із циклів вищої освіти

Упровадження компетентнісного підходу

Компетентності – динамічна комбінація/ поєднання знань, розуміння, навичок, умінь, цінностей, інших особистих якостей, що демонструється здатністю особи до виконання певного виду діяльності

Результати навчання – формулювання того, що повинен знати, розуміти, бути здатним продемонструвати здобувач вищої освіти після завершення навчання. Результати навчання можуть відноситися до окремого навчального компоненту (модуля, навчальної дисципліни, практики тощо), а також до періоду навчання (програми першого, другого чи третього циклів). Результати навчання визначають вимоги до присудження кредиту.

TUNING визначає відмінність між результатами навчання та компетентностями в тому, що перші формулюються викладачами на рівні навчальної програми, а також на рівні окремих навчальних компонентів, та є *вимірюваними* (оціненими), а компетентності набуваються особами, які навчаються

Упровадження компетентнісного підходу

Результати навчання – *вимірювані компетентності* як результат навчальної діяльності, що дозволяє встановлювати, до якого ступеня/ рівня/ стандарту компетентність сформована/ розвинута.

Результати навчання не є властивостями, унікальними для певного здобувача вищої освіти, а є твердженнями, які дають змогу навчальним закладам виміряти, чи здобувач набув компетентності бажаного рівня.

Результати навчання формулюються в термінах компетентностей, що безпосередньо відносяться до дескрипторів рівнів *національної* (узгодженої з європейськими метарамками) та *галузевих* рамок кваліфікацій

Упровадження компетентнісного підходу

У рамках проекту **TUNING** компетентності поділені на два класи:

- **Спеціальні / фахові (specific)** – є ключовими для здобуття будь-якого ступеню, безпосередньо пов'язані із спеціальними знаннями предметної області
- **Загальні / універсальні (generic)** – здобуваються в рамках певної навчальної програми, надають додаткові (часто вирішальні) перспективи для працевлаштування – формують здатність до працевлаштування (**employability**):

Інструментальні (когнітивні, методологічні, технологічні та лінгвістичні здатності; *напр. здатність до аналізу і синтезу, управління інформацією, володіння другою мовою тощо*);

Міжособистісні (соціальна взаємодія та співпраця тощо);

Системні (поєднання розуміння, сприйнятливості та знань; *напр. здатність до навчання, лідерство тощо*)

Загальні / універсальні компетентності

1. **Уміння та навички спілкування другою мовою** / Ability to communicate in a second language
2. **Здатність до безперервного та актуального навчання** / Capacity to learn and stay up-to-date with learning
3. **Уміння спілкуватися усно та письмово першою мовою** / Ability to communicate both orally and through the written word in first language
4. **Здатність до критики та самокритики** / Здатність до Ability to be critical and self-critical
5. **Уміння планувати та управляти часом** / Ability to plan and manage time
6. **Здатність демонструвати розуміння принципу рівних можливостей та гендерних питань** / Ability to show awareness of equal opportunities and gender issues
7. **Здатність генерувати нові ідеї (креативність)** / Capacity to generate new ideas (creativity)
8. **Уміння знаходити, обробляти та аналізувати інформацію з різноманітних джерел** / Ability to search for, process and analyse information from a variety of sources
9. **Розуміння зобов'язань щодо безпеки** / Commitment to safety

Загальні / універсальні компетентності

10. Уміння ідентифікувати, формулювати та розв'язувати проблеми / Ability to identify, pose and resolve problems
11. Уміння застосовувати знання на практиці / Ability to apply knowledge in practical situations
12. Здатність приймати обґрунтовані рішення / Ability to make reasoned decisions
13. Уміння проводити дослідження на відповідному рівні / Ability to undertake research at an appropriate level
14. Уміння працювати в команді / Ability to work in a team
15. Знання та розуміння предметної області, професії / Knowledge and understanding of the subject area and understanding of the profession
16. Уміння працювати в міжнародному контексті / Ability to work in an international context
17. Здатність діяти на основі етичних мотивів / Ability to act on the basis of ethical reasoning
18. Уміння спілкуватися з експертами з інших галузей знань (не фахівцями) / Ability to communicate with non-experts of one's field

Загальні / універсальні компетентності

19. **Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу** / Ability for abstract thinking, analysis and synthesis
20. **Здатність до підприємницького мислення та вміння взяти на себе ініціативу** / Spirit of enterprise, ability to take initiative
21. **Міжособистісні навички та вміння взаємодіяти** / Interpersonal and interaction skills
22. **Уміння розробляти та управляти проектами** / Ability to design and manage projects
23. **Здатність діяти з урахуванням соціальної відповідальності та громадянських зобов'язань** / Ability to act with social responsibility and civic awareness
24. **Визначеність та наполегливість у постановці задач та здатність взяти на себе відповідальність** / Determination and perseverance in the tasks given and responsibilities taken

Загальні / універсальні компетентності

25. **Розуміння та повага до різноманітності та мультикультурності /** Appreciation of and respect for diversity and multiculturality
26. **Здатність працювати автономно /** Ability to work autonomously
27. **Навички використання інформаційно-комунікаційних технологій /** Skills in the use of information and communications technologies
28. **Розуміння відповідальності щодо збереження навколишнього середовища /** Commitment to the conservation of the environment
29. **Здатність адаптуватися та діяти в нових ситуаціях /** Ability to adapt to and act in new situations
30. **Уміння оцінювати та управляти якістю виконуваної роботи /** Ability to evaluate and maintain the quality of work produced
31. **Уміння мотивувати людей та досягати спільних цілей /** Ability to motivate people and move toward common goals

Галузеві рамки кваліфікацій

(Sectoral Qualification Frameworks, SQF)

- Описи кваліфікацій Європейських метарамок і Національної рамки кваліфікацій дуже загальні, «рамкові», тож їх трансляція в конкретні орієнтири повинна відбутися в предметних областях – на галузевому рівні з урахуванням міжнародного контексту – в *галузевих рамках кваліфікацій, освітніх та професійних стандартах*
- Проектом запропоновано перелік з 31 загальної компетентності для всіх трьох циклів вищої освіти. Тож здобувачі вищої освіти розвивають їх протягом усього навчання, але вони набувають нової якості та глибини на кожному наступному (вищому) циклі
- *Предметні* (специфічні) компетентності в 13 галузях визначалися експертами з 150 європейських університетів в межах проекту **TUNING**, а також Тематичних мереж в низці інших галузей, – загалом двадцять. Також ураховувалися опитування молодих вчених – учасників Мережі досконалості 6-ої Рамки (*англ. Sixth Framework Network of Excellence CLIOHRES*), що підтримується Генеральним директором з досліджень Європейської Комісії. Адже найбільші дискусії точилися навколо дослідницької освіти та запровадження компетентнісного підходу на третьому циклі

Галузеві рамки кваліфікацій

Запропоновано *предметні* (специфічні) компетентності в 13 галузях:

- Історія мистецтв – опис 26 компетентностей
- Бізнес – 25
- Хімія – 24
- Науки про землю (*геологія, географія тощо*) – 17
- Освіта – 25
- Європейські студії – 26
- Історія – 30
- Лінгвістика – 23
- Літературні студії – 22
- Математика – 16
- Сестринська справа – 47
- Фізика – 22
- Теологія – 30

Галузеві рамки кваліфікацій

- Проектом **TUNING** розроблено контрольні опорні точки (точки прив'язки) для навчальних планів на основі узгоджених *предметних* (специфічних) компетентностей для циклів вищої освіти на рівні 42 предметних областей (<http://www.unideusto.org/tuningeu/subject-areas.html>)

Галузеві рамки кваліфікацій

- При розробленні галузевої рамки кваліфікацій для **Гуманітарних наук та мистецтва** (2011 р.) визначено 8 вимірів/ аспектів (dimensions), за якими сформульовано описи для кваліфікацій вищої освіти – 6-8 рівні EQF LLL

Виміри	знання	навички	компетентності
Люди / Human Being			
Культури та суспільства / Cultures and Societies			
Тексти та контексти / Texts and Contexts			
Теорії та концепції / Theories and Concepts			
Міждисциплінарність / Interdisciplinarity			
Комунікація / Communication			
Ініціативність і креативність / Initiative and Creativity			
Професійний розвиток / Professional Development			

Галузеві рамки кваліфікацій

- Наступний крок – перелік компетентностей для окремих предметних областей галузі **Гуманітарних наук та мистецтва**: *Історія; Музика; Танці та Театр; Мистецтво; Дизайн і Архітектура; Теологія; Лінгвістика; Літературні студії; Історія Мистецтва*
- Для більшості предметних областей окремо розроблено переліки загальних і специфічних компетентностей та відповідні описи кваліфікацій 6-8 рівнів через *знання, навички та компетентності (EQF LLL)*
- Для предметної області *Архітектура* визначено 7 вимірів/аспектів і по кожному виміру розроблено описи кваліфікацій 6-8 рівнів через *знання, навички та компетентності (EQF LLL)*

Галузеві рамки кваліфікацій

- Команда розробників рамки кваліфікацій у галузі *Соціальних наук* стикнулася з розбіжностями у поглядах на співвіднесення Болонських циклів і рівнів Європейської рамки кваліфікацій для навчання впродовж життя (EQF LLL).
- Деякі члени групи припускали, що, оскільки EQF LLL описує всі кваліфікації для навчання впродовж життя, то її 8-й рівень повинен відповідати одночасно і докторському циклу, і постдокторському, але постдокторські досягнення є, як правило, значно вищі, ніж на докторському рівні. Тож EQF LLL не віддзеркалює цього, включаючи обидві категорії кваліфікацій до одного 8-го рівня. Таким чином, рівні ЄРК можуть потенційно включати певні «суб-рівні» (підрівні)

Галузеві рамки кваліфікацій

- При розробленні галузевої рамки кваліфікацій для **Соціальних наук** (2007 р.) у розрізі знань, навичок і компетентностей (EQF LLL) сформульовано дескриптори / описи для кваліфікацій вищої освіти (5-8 рівні EQF LLL)
- Наступний крок – перелік загальних та специфічних компетентностей для окремих предметних областей галузі **Соціальних наук**: *Бізнес, Європейські студії, Освітні науки, Трудова терапія, Соціальна робота, а також Право, Психологія та Міжнародні зв'язки*

Галузеві рамки кваліфікацій

- *Право*

Опис	BA	MA	PhD
Загальні компетентності	<i>Наявність та рівень, глибина</i>	<i>Наявність та рівень, глибина</i>	<i>Наявність та рівень, глибина</i>
...			
Специфічні компетентності	<i>Наявність та рівень, глибина</i>	<i>Наявність та рівень, глибина</i>	<i>Наявність та рівень, глибина</i>

Галузеві рамки кваліфікацій

- *Освітні науки; Бізнес; Трудова терапія*

1-3 цикли вищої освіти QF EHEA

Специфічні компетентності	Загальні компетентності
---------------------------	-------------------------

- *Європейські студії* – 1-2 цикли вищої освіти QF EHEA

Опис	здатність	розуміння	знання
Загальні компетентності	<i>K1, K5...</i>	<i>K10, K15...</i>	<i>K4, K9...</i>
...			
Специфічні компетентності	<i>K20, K27...</i>	<i>K21, K25...</i>	<i>K32, K26...</i>

Упровадження компетентнісного підходу

У рамках проекту **TUNING** повністю розроблені програми Євробакалаврів та Євромагістрів для 9 предметних областей (**subject areas**) – Бізнес, Хімія, Науки про землю, Освітні науки, Європейські студії, Математика, Фізика, Історія, Сестринська справа.

Ведеться робота щодо третього циклу – докторська підготовка

ДЯКУЮ ЗА УВАГУ!